

TÜRKMENISTANYŇ BILIM MINISTRЛИGІ
TÜRKMENISTANYŇ MILLI BILIM INSTITUTY

INFORMATIKA 7

Türkmenistanyň orta mekdepleriniň VII
synlary üçin interaktiv-multimedia elektron
gollanmasy

AŞGABAT 2014

Adyna geçirme buýrugy.

Arifmetiki amallar (goşmak, aýyrmak, köpeltmek, bölmek, bütünleýin bölmek amallary) we aňlatmalar.

Islendik programmanyň esasy bölegi berlenleri täzeden işleýän buýruklardan ybarat.

Şeýle buýruklaryň biri hem **baha bermek** buýrugydyr.

Baha bermek buýrugynyň kömegi bilen üýtgeýänlere san baha berip (başlangyç berlenleri girizip), arifmetiki aňlatmalaryň bahasyny hasaplap, netijesini üýtgeýäne geçirip bolýar.

Baha bermek buýrugynda “:=” belgisinden çepde üýtgeýäniň ady, sagda bolsa san, üýtgeýän ýa-da aňlatma ýazylyp bilner. görnüşde baha bermek buýrugynyň umumy görnüşi:

<Üýtgeýäniň ady>:=<aňlatma>;

Bu ýerde <aňlatma> berlenler bilen bagly ýerine ýetirilmeli hereketleriň tertibini, ähli görnüşli üýtgeýänleri we konstantalary (hemişelikleri), amallaryň belgilerini, standart funksiýalary, ýaýlary öz içine alýar.

Bitin ýa-da hakyky berlenleri üýtgeýänleriň adyna geçirip bolýar.

Bitin we hakyky görnüşli üýtgeýänler bilen arifmetiki amalary ýerine ýetirip bolýar:

goşmak;

aýyrmak;

köpeltmek;

bölmek.

Düzüminde san bahalary saklaýan (meselem, $a+b-8$) aňlatmalara *arifmetiki aňlatmalar* diýilýär.

Bitin görnüşli üýtgeýänler bilen işlemek

Bitin görnüşli üýtgeýänler bilen aşakdaky arifmetiki amallary geçirip bolýar:

+ (goşmak);

- (aýyrmak);

* (köpeltmek);

div (bitinleýin bölmek);

mod (bitin bölek taşlanyp, galyndy alynýar).

Bitinleýin bölmek (div) amaly adaty bölmekden sany bitin bölüp, galyndynyň alynmaýanlygy bilen tapawutlanýar.

Añlatma

Netije

5 div 7

0

11 div 5

2

10 div 3

3

Añlatma

Netije

11 mod 5

1

14 mod 3

2

5 mod 7

5

a -ny b bölmekde emele gelen bitin bölegi we galyndyny çykarýan programma:

Program $m1$; *{Programmanyň sözbaşysy}*

Var a,b,c :integer; *{Bitin görnüşli üýtgeýänleri beýan etmek }*

Begin *{Programmanyň başlangyjy}*

$a:=13$; *{ a we b – başlangyç berlenler}*

$b:=5$;

$c:=a \text{ div } b$; *{ a -ny b bölmekden alnan bitin bölek}*

writeln (a , ' div ', b , '= ', c); *{Netijäni çykarmak}*

$c:=a \text{ mod } b$; *{ a -ny b bölmekden alnan galyndy}*

writeln (a , ' mod ', b , '= ', c); *{Netijäni çykarmak}*

End. *{Programmanyň soňy}*

$m1$ programmanyň netijesi:

$$13 \text{ div } 5 = 2$$

$$13 \text{ mod } 5 = 3$$

**Interaktiw-multimedia elektron
gollanmanyň awtorlary:**

**Saryýew Döwran
Ataýew Kakageldi
Garýagdyýew Oraz**